

РЕСПУБЛИКА ҲУДУДЛАРИДА СУВНИ ТЕЖАЙДИГАН ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ЭТИШНИ РАҒБАТЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

*Бабаджанов Абдирашид Мусаевич -
и.ф.н., катта илмий ходим, “ТИҚХММИ”*

*Миллий тадқиқот Университети,
“Бухгалтерия ҳисоби ва аудит” кафедраси доценти*

Аннотация. Ушбу мақолада мамлакат қишлоқ хўжалигига сув тежовчи технологияларни жорий этишни янада кучайтириши масалалари муҳокама қилинди ва рағбатлантириши муаммолари аниқланди.

Қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологиялари жорий этишни рағбатлантирадиган ташилотлар ва илмий муассасалар, шунингдек, ушбу жараёнга жалб қилинган сув истеъмолчилари тадқиқот объектини ташиқил қилади. Тадқиқот натижасида сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни рағбатлантириши муаммосини ҳал қилишнинг асосий ва деярли ягона йўналиши замонавий тадқиқотларга асосланган илмий ечимни олиши ва жорий этиши, шунингдек, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини тадқиқ этиши асосида сувни тежайдиган янги технологияларни яратишидир.

Таянч сўзлари: қишлоқ ва сув хўжалиги, сувни тежайдиган технологиялар, илмий-тадқиқот ишлари, илмий ишланмалар, рағбатлантириши, механизм, такомиллаштириши.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА СТИМУЛИРОВАНИЯ ВНЕДРЕНИЯ ВОДОСБЕРЕГАЮЩИХ ТЕХНОЛОГИЙ В РЕГИОНАХ РЕСПУБЛИКИ

*Бабаджанов Абдирашид Мусаевич -
кандидат экономических наук, старший научный
сотрудник, Национальный исследовательский
Университет «ТГИИМСХ» Доцент кафедры
«Бухгалтерский учет и аудит»*

Аннотация. В этой статье обсуждались вопросы дальнейшего усиления внедрения водосберегающих технологий в сельское хозяйство страны и были определены проблемы стимулирования.

Организации и научные учреждения, поощряющие внедрение водосберегающих технологий в сельском хозяйстве, а также водопотребители, вовлеченные в этот процесс, составляют объект исследования. Основным и практически единственным направлением решения проблемы стимулирования внедрения водосберегающих технологий в результате исследований является получение и внедрение научного решения, основанного на современных исследованиях, а также создание новых водосберегающих технологий на основе исследований сельскохозяйственной продукции.

Ключевые слова. сельское и водное хозяйство, водосберегающие технологии, научно-исследовательская работа, научные разработки, стимулирование, механизм, совершенствование.

IMPROVING THE MECHANISM OF STIMULATING THE INTRODUCTION OF WATER-SAVING TECHNOLOGIES IN REPUBLICAN REGIONS

*Бабаджанов Абдирашид Мусеевич -
PhD in Economics, senior scientific researcher.
Associate professor of the Department of Accounting and Auditing.
National Research University “ТИАМЕ”*

Abstract. This article discussed issues of further strengthening the introduction of water-saving technologies into the country's agriculture and identified incentive problems.

Organizations and scientific institutions that encourage the introduction of water-saving technologies in agriculture, as well as water consumers involved in this process, constitute the object of research. The main and almost the only way to solve the problem of stimulating the introduction of water-saving technologies as a result of research is to obtain and implement a scientific solution based on modern research, as well as the creation of new water-saving technologies based on research of agricultural products.

Keywords: *agriculture and water management, water-saving technologies, scientific research work, scientific developments, incentives, mechanisms, improvements.*

Кириш

Бугунги кунда мамлакат иқтисодиёти тармоқларида олиб борилаётган иқтисодий ислохотларнинг бош мақсади мамлакат аҳолисининг иқтисодий-ижтимоий шарт-шароитларини яхшилашдан иборат. Бу мақсадга эришишнинг асосий йўлларида бири қишлоқ хўжалигида сув тежовчи технологияларни жорий этишни қўллаб-қувватлаш ва уни рағбатлантириш механизмини такомиллаштириш ҳамда илмий-тадқиқот натижаларини ишлаб чиқаришга жорий қилиш орқали сув хўжалигини модернизация қилишга эришиш ҳозирги куннинг энг долзарб вазифалардан биридир.

Сувни тежайдиган қишлоқ ва сув хўжалиги тармоқларни қўллаб-қувватлаш, сувни тежайдиган технологияларни ишлаб чиқарувчилар учун қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни кенгайтириш, ўз ҳудудларида сувни тежайдиган суғориш тизимлари ва уларнинг таркибий қисмларини ишлаб чиқаришни ташкил этиш керак.

Давлат томонидан қўллаб-қувватлаш механизмлари замон талабларига мослаб борилаётганлиги сабабли, ер майдонида сувни тежайдиган технологияларни жорий этиш ва уларнинг умумий кўрсаткичи суғориладиган майдонларни шакллантирди [1].

Республикада аҳоли сонининг ошиши, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига бўлган талабнинг ўсиши сув миқдорининг камайишига олиб келади. Сувдан тежамкорлик билан фойдаланиш, илмий тадқиқот йўналишлари ва унинг ечимларини назарий жиҳатдан асослаш ҳамда илмий ишланмаларни амалиётга жорий этиш муҳим аҳамиятга эга. Маҳсулотларни етиштириш учун сув ресурсларининг ўрни бекиёс бўлиб улардан тежамли фойдаланиш қишлоқ хўжалигининг асосий муаммоси ҳисобланади.

Мамлакатда сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни тартибга солиш, сув хўжалиги тизимида илмий ишланмаларни амалиётга жорий қилишни рағбатлантиришга асосланган бўлиб унда илмий натижалар сув таъминотининг иқтисодий ривожлантиришни асосий манбаси ҳисобланади.

Адабиётлар таҳлили.

Мамлакатда сув ресурсларидан фойдаланиш механизмларини тубдан ислох қилиш, улардан оқилона ва самарали фойдаланишни таъминлаш, иқтисодиёт тармоқларида сувни тежайдиган технологияларнинг жорий этишни қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш, шунингдек, суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш бўйича изчил чора-тадбирлари амалга оширилмоқда.

Сув хўжалиги тармоқида сувни тежайдиган технологияларнинг жорий этишни рағбатлантириш механизмини такомиллаштиришнинг назарий ва услубий асослари иқтисодчи олимлар илмий изланишларида чуқур тадқиқ қилинган.

Россиялик олим О.Б.Позднякова шундай дейди, сув тежовчи технологияларни жорий этувчи сув истеъмолчиларига нисбатан қўлланиладиган рағбатлантиришнинг асосий турлари қуйидагилардан иборат: “барча истеъмолчилар учун сувдан фойдаланишнинг барча турлари учун ҳақ тўлашнинг қатъий асосли стандартларини белгилаш, уни тежашга бўлган қизиқишни таъминлаш; сувни тежайдиган технологияларни жорий этувчи ва сув хўжалиги ускуналарини ишлаб чиқарувчи корхоналарни имтиёзли кредитлаш” [2].

А.В.Цветков таъкидлаганидек, “Рағбатлантириш роли умумий шаклда бошқарув тизимидаги қайта алоқа деворининг ёпилиши сифатида шакллантириш мумкин, бу лойиҳа иштирокчиларини лойиҳа натижаларига эришиш учун келишилган қўшма тадбирларни амалга оширишга ундаш имконини беради. Бунинг учун, рағбатлантириш унга тайинланган вазифани бажариш, рағбатлантирувчи таъсирларни синтезқилиш бўйича қарор қабул қилиш қоидалари ва тартибларини ишлаб чиқиш зарур, бу рағбатлантириш механизмлари ҳисобланади” [3].

Ч.П.Хужагелдиев таъкидлашича, қишлоқ хўжалиги ерларининг унумдорлигини оширишни рағбатлантириш учун маъмурий бошқарув ва бозор механизмларидан оқилона нисбатларда фойдаланиш [4].

Профессор Т.Х.Фарманов фикрича, “Қишлоқ хўжалиги тармоқларида сувни тежайдиган технологияларни кенг миқёсда жорий этиш асосий ўрин тутаети. Бироқ, сувни тежайдиган технологияларни жорий этиш бўйича кенг қўламли чора-тадбирларни амалга ошириш янги молиялаштириш механизмидан фойдаланишни талаб қилади” [5].

Аммо, Республика сув хўжалигида бозор муносабатларининг жорий қилиниши қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологияларнинг жорий этишни рағбатлантириш механизмини такомиллаштиришга қаратилган илмий изланишлар етарлича тадқиқ этилмаган.

Бизнинг фикримизча, сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни рағбатлантириш ва уни ўз эҳтиёжларига мос равишда ўзгартириш, шунингдек унинг очик, шаффоф ва самарали рағбатлантириш воситасига айланттириш механизми циклик асосга эга, бу унинг миқдорий ва сифат хусусиятлари. Қишлоқ ва сув хўжалиги тармоқларидаги номувофикликлар ва фарқлар қанчалик катта бўлса, рағбатлантириш шунчалик самарали ишлайди.

Сув хўжалигида сувни тежайдиган технологияларнинг жорий этишни рағбатлантириш амалдаги механизми бугунги кун талабларига тўлиқ жавоб бермайди. Илмий-тадқиқот ишлари соҳасида илмий-мувофиқлаштириш тизимининг йўқлиги, шунингдек илмий-инновацион фаолиятнинг етарли даражада молиялаштирилмаслиги, бу каби ихтисослаштирилган муассасаларнинг тарқоқлиги ва етарли эмаслиги сув хўжалиги соҳасида

мақсадли тадқиқотлар натижаларини самарали жорий этиш ва инновацион фаолият юритишга имкон бермайди. Илмий тадқиқотларнинг ГИС технологиялари, муҳандислик ечимлари ва сув хўжалиги объектларини конструкциялаш, самарали материаллар ва сувни тежовчи суғориш тизимлари, фильтрацияга қарши тупроқ қопламалари, иқлим ўзгаришларига боғлиқ равишда сув истеъмоли алгоритмларини ишлаб чиқиш, сувнинг ҳисобини юритиш, сув хўжалиги секторидagi йирик ривожланиш лойиҳаларини илмий жиҳатдан амалга ошириш ва бошқа муҳим соҳалар етарлича оммалашмаган ва жорий қилинмаган. Бугунги кунда мамлакат “Олий таълим-фан-ишлаб чиқариш” тизимида интеграция даражаси етарли эмас. Аксарият таълим муассасаларининг ўқув-лаборатория базалари маънан ва жисмонан янгиланиш ва модернизация қилишига муҳтож. Таълимнинг инновацион ва интерактив воситаларидан етарли даражада фойдаланилмайди. Профессор-ўқитувчилар таркибининг илмий ва касбий салоҳиятини доимий ошириб бориш механизмларини жорий этиш зарурияти сақланиб қолмоқда.

Тадқиқот методологияси.

Мамлакат ҳудудларида сувни тежайдиган технологияларни жорий этиш, илмий тадқиқотларни рағбатлантириш механизмини такомиллаштириш, соҳани ривожлантиришда иқтисодий жиҳатдан самарали технологияларни қўллаш ва кўламини янада кенгайтириш, рағбатлантириш илмий асосларини ишлаб чиқиш зарурлигини аниқ кўрсатади. Тадқиқотлар натижасида мавзуга асосланган хулоса ва амалий тавсиялар ишлаб чиқилган. Тадқиқот жараёнида илмий билиш ва иқтисодий таҳлилнинг илмий усуллари кенг қўлланилган.

Натижалар ва намуналар муҳокамаси.

Мамлакатда сувни тежайдиган технологияларнинг жорий этишни рағбатлантириш муаммоларни ҳал қилиш усули қўйидаги натижаларга асосланади:

Қишлоқ хўжалигида инновацион фаолиятни давлат томонидан рағбатлантириш механизми хўжалик юритувчи субъектларнинг мақсадли ўзаро таъсирининг иқтисодий, ташкилий усуллари ва уларнинг инновацион ривожланиш соҳасидаги фаолиятини фаоллаштиришга таъсири [6].

- олимлар ва илмий ходимлар ва ишчиларнинг сув хўжалиги корхоналарида юқори сифатли хизматларни ҳамда илмий муассасалар тадқиқот натижаларини тақдим этишга ундаш учун мамлакат меҳнат кодексига ҳақ тўлаш бўйича ўзгартиришлар киришни ҳисобга олган ҳолда рағбатлантиришни иш ҳаққи даражасида кўрсатиши лозим. Шунинг учун ҳам, замонавий иқтисодий шарт-шароитларга максимал даражада мосланган тубдан янги ҳақ тўлаш тизимига ўтишни талаб қилди. Бу рағбатлантириш бўлиб, унинг миқдори ходим ва ишчиларнинг иш фаолиятини баҳолашга боғлиқ ва индивидуал асосда жорий этилади;

- сув хўжалигини ишлаб чиқариш салоҳиятидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш. Қишлоқ хўжалигида пахтачилик, ғаллачилик, сабзавотчилик, чорвачилик ва бошқа соҳаларни ривожлантиришда сув тежовчи технологиялардан фойдаланиш. Сув ресурсларидан самарали фойдаланишга,

соҳага инвестицияларни кенг жалб этишга, сув хўжалигида илмий ва инновацион салоҳиятни ривожлантириш, илм-фан ютуқлари ва ноу-хауларни жорий қилиш ҳамда замонавий ахборот-коммуникация технологиялари ва инновацион ечимлардан кенг фойдаланиш муҳим аҳамиятга эгадир. Сувни тежайдиган технологияларнинг жорий этган қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчиларини рағбатлантириш тизимини янада ривожлантириш ҳамда уларни муаллифларни рағбатлантириш;

- қишлоқ хўжалиги экинларини етиштириш учун, пахта хом ашёси етиштиришда томчилатиб суғориш технологиясининг жорий этгани учун, янги интенсив боғ, узумзор ва иссиқхона хўжаликларида сув тежовчи технологияларни қўллаганли учун рағбатлантириш. Қишлоқ хўжалигида сув тежовчи суғориш технологияларидан самарали фойдаланиш иқтисодий самарадорлиги юқори даражали кўрсаткичларига эришиш. Қишлоқ хўжалигида замонавий сув тежовчи технологияларни жорий этиш асосида унинг иқтисодий самарадорлигини ошириш йўналишлари. Қишлоқ хўжалигида рақобатбардош, сифатли ва экологик тоза маҳсулотларни ишлаб чиқаришни рағбатлантириш. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштириш жараёнида сув тежовчи технологияларни қўллашнинг асосий йўналишлари рағбатлантириш;

- боғдорчилик тармоғи ва иссиқхона хўжаликларида замонавий ресурс тежамкор технологиялар асосида юқори сифатли, рақобатбардош ва экспортбоп маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳажмларини кенгайтириш муҳим аҳамиятга эга. Замонавий ресурс тежамкор технологияларни, шу жумладан, томчилатиб ва ёмғирлатиб суғориш тизимларини қўллаган ҳолда интенсив боғдорчилик ва иссиқхона хўжаликлари майдонларини кенгайтириш, шунингдек, бозор конъюнктураси таҳлилинини ҳисобга олган ҳолда мева маҳсулотлари турларини кўпайтириш, бозорларга тўғридан-тўғри кириб боришини таъминлаш, шунинг билан бирга ишчи ва ходимларни рағбатлантириш;

- қишлоқ хўжалиги соҳасининг ишлаб чиқариш салоҳиятини ошириш бўйича амалга оширилаётган қатор тадбирлар маълум даражада ижобий натижалар келтирса-да, лекин соҳада кадрлар тайёрлаш ва уларнинг касбий изланишлари билан боғлиқ малакасини ошириш етарли даражада таъминлай олмаётир. Бунинг асосий сабабларидан бири қишлоқ хўжалигини молиялаштириш даражасининг пасайиши, ишчиларнинг ойлик маошларининг иқтисодиётнинг бошқа тармоқларига нисбатан пастлигидир. Мамлакат аграр соҳасини мутахассислар билан таъминлашда олий ўқув юртларининг ўрни алоҳида бўлиб, уларда олиб борилаётган таълим жараёнида мутахассислар тайёрлаш, шунингдек, инновацион ғояни доимий равишда жорий этадиган жойлардаги хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятига малакали кадрларни жалб этиш лозим.

Иқтисодий ислохотлар шароитида аграр соҳа мутахассисларини тайёрлашда кўп йўналишли ва қиррали тизимни жорий этиш самарали усуллардан бири ҳисобланади. Аграр соҳа мутахассисларини рағбатлантириш қуйидагича: қишлоқ ва сув хўжалиги маҳсулотларини харид қилувчи хўжалик юритувчи субъектлар ҳисобидан моддий-техник базасини мустаҳкамлаш,

ижтимоий масалаларини ҳал этиш учун ходимларнинг ўртача сонига мутаносиб равишда рағбатлантириш; малакали мутахассислар, шунингдек, узоқ йиллар меҳнат қилган ишчи ва деҳқонларни коммунал тўловларни амалга ошириш учун фермер ва деҳқон хўжалиги ҳисобидан рағбатлантириш; бюджетдан ташқари манбалар ҳисобидан, қишлоқ хўжалиги соҳасида инновацияларни жорий этишда, маслаҳат хизмати ва ахборот таъминоти бўйича мутахассисларни рағбатлантириш; аграр соҳа субъектларининг хусусий маблағлари ҳисобидан қишлоқ хўжалигининг аниқ йўналишлари бўйича мутахассислар тайёрлашни рағбатлантириш; турли ҳомийлар, жамғармалар, ташкилотлар ва банк кредитлари ҳисобидан ўсимликшунослик ва чорвачилик соҳасидаги мутахассисларни рағбатлантириш.

С.М. Вострикова фикрича, корхонани мавжуд энг яхши технологияларни жорий этишга рағбатлантириш усуллари, корхоналарни мавжуд бўлган энг яхши технологияларни жорий этишни тайёрлашга қаратилган қонунчиликдаги ўзгаришлар [7].

Бизнинг фикримизча, қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни рағбатлантириш механизмини кенгайтириш мақсадида қуйидаги йўналишларни тавсия қилиш мумкин: сув таъминотини яхшилаш бўйича “Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти” Миллий тадқиқот университетиде юқори малакали ёш тадқиқотчи олимлар мактабини ташкил қилиш, шунингдек, янги сувни тежайдиган технологиясини жорий қилганлик учун иқтисодий рағбатлантириш усулини жонлантириш; қишлоқ хўжалиги экинларини суғоришда томчилатиб, ёмғирлатиб, дискретли суғориш ва бошқа сувни тежайдиган технологияларни кенг қўллаш рағбатлантириш механизмини кенгайтириш; сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни тарғиб қилиш, эришилган натижаларга мувофиқ рағбатлантиришнинг айрим турларини аниқлаш ва уларнинг билимларини оширишни рағбатлантириш.

Рағбатлантириш тизими арзон ишчи кучининг рентабеллиги тўғрисида ишлаб чиқаришга асосланганлиги билан боғлиқ. Бундан ташқари, иш ҳақини минималлаштириш орқали миллий иқтисодиётни sanoатлаштиришга инвестициялар киритилади [8].

Қишлоқ хўжалигига тақдим этилган сув тежовчи технологияларни жорий этишни рағбатлантириш манбалари жамғармага йиғилган маблағдан маълум даражада фоиз ҳисобидан молиялаштириш мақсадга мувофиқ.

Қишлоқ ва сув хўжалиги илмий муассасаси олимлар ва илмий ходимларни рағбатлантириш, сувни тежайдиган технологияларни жорий этиш натижасида қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини яхшилаш ва кўпайтиришга, унинг сифатини оширишга ва ишлаб чиқариш харажатларини камайитиришга қаратилган илмий ишланмаларни тарғиб қилишни таъминлайди.

Сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни рағбатлантириш усули қишлоқ хўжалиги тармоқларининг ишлаш кўрсаткичларини ошириш учун зарурдир, бу эса ўз навбатида корхонани ҳар бир ходимининг самарадорлигини, шунингдек меҳнат сифатини ошириш орқали эришиш мумкин.

Рағбатлантиришнинг кўп цикли шакли рағбатлантириш учун махсус меъерий-ҳуқуқий базани ишлаб чиқишни талаб қилмайди, барча ишларни тенглаштиради, якуний натижаларга, якуний мақсадларга эришишга қаратилган [9].

Сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни рағбатлантириш механизми ва уни амалга ошириш ҳар қандай ташкилотнинг асосий мақсади фойда олиш бўлса самарали бўлади.

Рағбатлантирувчи механизм тадқиқот натижасига асосланган ҳолда ишлаб чиқилган бўлиб, ушбу тизим қишлоқ хўжалиги тармоқларини шакллантирувчи омил сифатида рағбатлантиришни ҳисобга олиш асосида якуний натижага эришиш учун тадбирнинг барча иштирокчиларига мувофиқлаштирилган фаолиятни амалга ошириш имконини беради [10].

Иқтисодий ислоҳотларни янги босқичи талабларидан келиб чиқиб, қишлоқ хўжалигида сув тежовчи технологияларнинг рағбатлантириш механизмини кенгайтириш ва такомиллаштириш зарурлигини кўрсатмоқда.

Бизнинг фикримизча, сувни тежайдиган технологиялар технологик жараён сифатида талқин этилади, уни амалга ошириш барча турдаги ресурсларнинг энг кам харажатларига ва маҳсулот сифати даражасига, ишлаб чиқариш цикли давомида меҳнат унумдорлигига мувофиқ амалга оширилади, шунингдек ишлаб чиқариш жараёнига энг кам таъсир кўрсатадиган технологик жараёнлар тўплами сифатида қаралади.

Хулоса ва тавсиялар

Хулоса қилиб айтиш керакки, Республикада қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни рағбатлантириш, қишлоқ хўжалиги тармоқларида ходимларнинг фаолиятини рағбатлантиришга қаратилган доимий рағбатлантириш механизмларини янада такомиллаштириши зарур.

Иқтисодий ислоҳотлар шароитида қишлоқ ва сув хўжалиги барқарор фаолият юритишда сувни тежайдиган янги технологияларни жорий этиш катта муваффақиятларга олиб келади. Қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологияларнинг жорий этишни рағбатлантириш бўйича қуйидаги тавсиялар берилди:

- якуний маҳсулотларда инновацион ғоялар ва билимларни амалга ошириш ва уларни корхонанинг амалий фаолиятига татбиқ этиш учун зарур молиявий ресурсларни олиш ўртасидаги муносабатларнинг сифати, технологик жараёнларни тезлаштириш, натижадорлиги, самарадорлигини оширишда илмий ходимларни рағбатлантириш;

- сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни самарали қўллаб-қувватлаш мақсадида бошқарув ва назорат функцияларини малакали амалга оширишда корхона мутахассислари фаолиятни рағбатлантириш;

- қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологияларни жорий этиш ва қўллаш, фойда олиш, юқори рейтинг кўрсаткичлари, корхона ходимларини янгича ёндашувларда рағбатлантириш;

- сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни рағбатлантириш натижасида маҳсулот рақобатбардошликни, янги ва такомиллаштирилган маҳсулотлар ишлаб чиқаришни, интеллектуал фаолиятни ва илмий-техник тараққиётни оширади ҳамда соҳани ривожлантириш стратегиясида белгиланган талабларни тўғри бажаришга имкон беради.

Манба ва адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 1 мартдаги "Қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-144-сонли қарори. "Халқ сўзи", 2022 йил 2 март.

2. Позднякова О. Б. (2007) О единой системе стимулирования водосбережения в бассейне реки. Материалы Всероссийской научно-практической конференции «Управление устойчивым водопользованием». Екатеринбург. - С. 150-151.

3. Цветков А. В. (2001) Стимулирование в управлении проектами. ООО "НИЦ" "АПОС-ТРОФ" Журнал. Москва. - 143 с.

4. Хужагелдиев Ч. П. (2013) Стимулирование повышения плодородия земли в Узбекистане с учетом мирового опыта / Ч. П. Хужагелдиев. - Текст: непосредственный // Актуальные вопросы экономических наук: материалы II Междунар. науч. конф. - Т.0. Уфа: Лето. - С. 104-106. - URL: <https://moluch.ru/conf/econ/archive/76/3568/>

5. Фарманов Т. Х. (2012) Қишлоқ хўжалигида сувни тежайдиган технологияларни жорий этишни рағбатлантириш. "Аграр соҳани модернизациялаш шароитида бухгалтерия ҳисоби, таҳлил, аудит ва молия-кредит масалалари" мавзусидаги илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами. Тошкент. – Б. 57-58.

6. Баранова О.А., Гусков А.А. (2012) Система государственного стимулирования инновационной деятельности в АПК. Журнал. Современные проблемы науки и образования. Москва. - № 6. – 16 с.

7. Вострикова С.М. (2015) Современные методы стимулирования предприятия внедрения экологически чистых технологий производства. Московский авиационный институт (Национальный исследовательский университет) «МАИ». Журнал. Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. Москва. №12-6. – С. 50-53.

8. Самоукина Н. В. (2004) Стимулирование персонала как проблема. Журнал. Управление Персоналом, Москва. № 7. – 12 с.

9. Рейчел Шеклтон. (2001) Стимулирование меняющийся подход. Журнал. Персонал Микс, Москва. №5. – 38 с.

10. Бабаджанов А. (2010) Аграр соҳа илмий муассаса-саларини рағбатлантириш. Журнал. Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги. Тошкент. - № 2. – 24 б.